

І.М. Дуніна, Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА У ФРАНЦІЇ ТА БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС

І.М. Дуніна

Дистанційна освіта у Франції та Болонський процес

У цій статті йдеться про вплив Болонської декларації на дистанційну освіту Франції. Наведено приклад навчання в Інституті дистанційного навчання Париж 8.

Ключові слова: болонська система, дистанційне навчання, система ступенів «ліцензіат – магістр – доктор», Європейська кредитно-трансфертна система.

И.М. Дунина

Дистанционное обучение во Франции и Болонский процесс

В статье речь идет об изменениях, которые произошли в дистанционном образовании Франции после подписания Болонской декларации. Приведено пример обучения в Институте дистанционного обучения Париж 8.

Ключевые слова: болонская система, дистанционное обучение, система степеней «лицензиат – магистр – доктор», Европейская кредитно-трансфертная система.

У зв'язку з новітніми науковими дослідженнями в різних галузях науки й педагогіки зокрема, а також з розвитком інформаційних та комунікаційних технологій можемо з упевненістю говорити про доречність реформування освіти, що відбувається зараз у всьому світі. Створення єдиного європейського простору вищої освіти й дослідження – проект, початий ще в 1998 році чотирма державами Європейського Союзу (Німеччина, Велика Британія, Італія та Франція), що поширився у 29 державах „великої Європи” після підписання в червні 1999 року Болонської декларації. Україна приєдналася до цього процесу у 2005 році.

Болонською декларацією, а також іншими документами, що були підписані учасниками Болонського процесу, узгоджувалось використання

технічних засобів інформації в педагогічному процесі, розвиток дистанційної освіти та e-learning. Який саме вплив мали ці документи на дистанційну освіту?

Незважаючи на те, що процес переходу до європейського простору освіти в Україні розпочався недавно, існує вже достатньо робіт, присвячених пристосуванню загальних європейських рекомендацій до української системи освіти, серед яких дослідження М. Головка, О. Скнар, В. Андрущенко, А. Концур, А. Колот та ін. Незперервній та дистанційній освіті в рамках упровадження болонської системи присвячені дослідження Г.Б. Міщенко, Г. Кузнєцова, Т. Калугіної, Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО та ін. К. Корсак, А. Сбруєва та ін. вивчають зміни в європейській вищій освіті після прийняття Болонської декларації. Проблема впливу Болонської декларації на дистанційну освіту у Франції висвітлена дуже мало у вітчизняній науці.

Над проблемами впровадження дистанційного навчання в університети Франції працюють Ж. Вотсьє, М. Барб'є, П. Блош, Ф. Фенуй, Ж. Сансеви, Ж.-П. Жарус, Ф. Кривель, А.-Л. Фуше, Ф. Демезьєр та багато інших дослідників. Щодо впливу Болонської декларації на освіту Франції відомі праці таких дослідників, як К. Носера-Пікард (використання технічних засобів інформації при переході до LMD), Д. Дідро, Ж. Пюеш, А. Бонучі (стратегічний підхід установ до введення LMD), Б. Фроман та дослідницька група університету Франш-Конте (LMD в неперервній та дистанційній освіті), Ф. Друюр, К. Алі, М. Троке та ін. Проаналізувавши вищеназвані дослідження та документи, пов'язані з уведенням болонської системи освіти, вважаємо доречним звернутися до досвіду Франції, країни, яка одна з перших підписала Болонську декларацію та яка вважається одним з лідерів у поширенні дистанційної освіти в Європі. Метою цієї статті є показати, як у дистанційній освіті Франції відбувається перехід до загальних стандартів національних систем вищої освіти.

Франція стоїть біля витоків Болонського процесу, адже саме в Сорбоні в 1998 році був прийнятий основний акт про створення єдиного європейського простору в галузі вищої освіти, і тим самим був покладений початок процесу європейської інтеграції в галузі освіти. Починаючи з 2002–2003 років, Франція

почала реалізовувати низку важливих ініціатив, передбачених Болонською декларацією.

Законодавчою основою для інтеграції Франції в загальноєвропейський освітній простір були декрет від 17 листопада 1999 року, що ввів ступінь професійного ліцензіата (Licence professionnelle) [1], декрет від 30 серпня 1999 року, що затвердив новий ступінь „магістра” (Mastaire) [2], який зайняв своє місце в системі ступенів LMD, а також декрет від 8 квітня 2002 року, що замінив термін „Mastaire” на загальноприйнятий англomовний термін „Master” і що визначив заходи для розвитку безперервної та дистанційної освіти [3].

У Берлінському Комюніке Міністрів, відповідальних за вищу освіту (вересень 2003 року), підкреслюється важлива роль, яку відіграє Європейська кредитно-трансфертна система (ECTS) для полегшення студентської рухливості. ECTS створена для забезпечення єдиної міждержавної процедури виміру й порівняння між закладами освіти результатів навчання студентів, їхнього академічного визнання. Вона спрощує розуміння й порівняння навчальних програм та досягнень студентів як між вітчизняними, так і між іноземними навчальними закладами. У комюніке відзначається, що ECTS усе більше стає узагальненою основою для національних систем кредиту. Також заохочується подальше впровадження з тією метою, щоб ECTS була не тільки передачею, але й системою накопичення [4].

Підписання Болонської декларації вплинуло як на традиційну систему освіти, так і на дистанційну освіту Франції. Структура дипломів тут спирається на три базових рівня „Ліцензіат, Магістратура, Докторський ступінь” (LMD), хоча в університетах усе ще існують деякі старі дипломи.

Одержання ступеня „ліцензіата” (Licence) відбувається після успішного навчання протягом 6 семестрів. Він відповідає придбанню 180 кредитів. Під час дистанційного навчання працює апарат підтримки (тьюторат), призначений допомагати студентові орієнтуватися й прогресувати у своїх заняттях.

Сучасний ліцензіат заміняє колишній диплом про загальну університетську освіту (D.E.U.G.) за два роки, за яким отримували ступінь

„ліцензіата” за один рік. Хоча диплом про вищу підготовку технічного працівника (B.T.S.), університетські технологічні дипломи (D.U.T), технічні дипломи про науково-технічну університетську освіту (D.E.U.S.T.) і професійний ліцензіат все ще залишаються. Студенти B.T.S., D.U.T. або D.E.U.S.T. так само, як і учні підготовчих курсів, можуть попросити включити підготовку нового ліцензіату. Студенти, які одержали свої B.T.S., D.U.T. чи D.E.U.S.T., або які закінчили успішно перші чотири семестри нового ліцензіату, можуть попросити дозволити їм навчатися для отримання професійного ліцензіату. Професійний ліцензіат готується за два семестри.

Диплом магістра (Master) одержують наприкінці 4 семестрів навчання (10 семестрів у цілому, включаючи ліцензіат). Він відповідає 120 кредитам (300 кредитів в цілому). Магістратура буває професійна та дослідницька. Дослідницька магістратура призначена, головним чином, для продовження дослідження в докторантурі. Професійна магістратура візує вхід в активне життя, але в специфічній галузі діяльності. У деяких випадках обрана спеціальність дозволяє підготувати магістратуру з однією та другою кінцевою метою. Це випадок дослідницької роботи або стажу, що визначить кінцеву мету диплома.

Тільки власники диплома про закінчення курсу вдосконалення (D.E.A.) або диплома магістра можуть записатися в докторантуру. Докторський ступінь (Doctorat) надається після закінчення магістратури дослідження. Диплом видається студентові, який захистив успішно свою докторську (дослідницьку) роботу протягом 3 або 4 років). Професійна мета майбутніх докторів – це вища освіта й дослідження.

Система європейських кредитів застосовується до всіх національних дипломів. Навчальний процес у ВНЗ відтепер здобуває більшу гнучкість завдяки модульній структурі навчальних планів. Диплом розділений на семестри (студенти повинні отримати 30 кредитів за семестр). Підтверджується семестр, а не рік. Переорієнтація можлива наприкінці семестру. Але все ж студентові, який не підтвердить семестру, дозволяється, на визначених умовах,

перейти до наступного семестру [5].

Система ECTS складена з обов'язкових і варіантних одиниць. Кожна ЕС (Eléments Constitutifs) має значення, визначене в європейських кредитах, пропорційне роботі (лекції, лабораторні заняття, практичні заняття, практика, проекти, особиста робота тощо), яку студент повинен зробити, щоб одержати ЕС. Тобто затвердження ЕС виражається наданням відповідного числа ECTS. Це число уточнене в макеті диплома, схваленого Міністерством. Воно змінюється залежно від змісту ЕС й „статусу” UE (Unités d'Enseignement), до якої вона належить („додаткова” або „головна” UE).

Наведемо конкретний приклад навчання в IED-Paris 8 (Інституті дистанційного навчання в Парижі 8) у рамках LMD [6].

Для ліцензіата в спеціальності Науки Освіти затвердження семестру здійснюється у формі постійного контролю.

В IED перевірка знань організована щорічно (2 сесії, одна в червні, інша у вересні), але визнання дійсною освіти оцінюється по семестру. Перехід на вищий курс припускає, що в студента не більше семестру відставання (30 ECTS).

Максимальне число років, яке дозволяється, щоб отримати Ліцензіат, це шість років, серед яких три роки максимально для L1. Число років для L3 також обмежено трьома (у межах 6 років, дозволених для ліцензіата). Відступи можуть бути наданими як винятки. Максимальне число років, яке дозволяється, щоб закінчити докторантуру в Парижі 8 (тобто і в IED), – три роки в M1 й три роки в M2.

Система LMD сприяє організації індивідуального педагогічного навчання студента, що веде до кращих результатів навчання. Студент може вибрати «другорядні» UE в іншому дисциплінарному полі, а не в галузі спеціальності свого диплома, якому відповідає UE „головна”.

Зазначимо, що через те, що ліцензіат психології веде до придбання звання психолога, курс психології включає тільки навчання в прямому зв'язку зі спеціальністю. Крім того, умови, властиві дистанційній освіті, призвели до

пропозиції „об'єднаного” курсу для студентів (для ліцензіата психології всі ЕС обов'язкові).

Курс психології включає проте UE „головні” й UE „другорядні”, відповідно до законних постанов. „Головні” відповідають, головним чином, фундаментальним знанням, і їх ЕС кредитовані найчастіше більшим числом ECTS (5 або 6). „Другорядні” стосуються більше додаткових предметів, таких як англійська мова або статистика, і їх ЕС можуть бути кредитованими меншим числом ECTS (2 або 3, але їх кількість може змінитися).

Для того, щоб гарантувати освіту, що надає професію психолога, сумісну з професійними й/або сімейними обов'язками „дистанційних” студентів, перший курс (M1) магістратури (позначка „психологія”) розділений на 2 навчальні роки. Це дозволяє послідовне теоретичне навчання та придбання практичного досвіду роботи (включені довгострокові стажування).

Скажемо кілька слів про умови затвердження ЕС. ЕС підтверджено, як тільки оцінка, отримана при перевірці знань, що відповідає цій ЕС, дорівнює або вище 10 (з можливих 20 балів). Студент кредитований по числу ECTS для цього ЕС.

ЕС може бути підтвердженим також „компенсацією” всередині UE. Якщо оцінка, яка отримана у вищезгаданому ЕС, нижче 10, але проте середня оцінка в UE, до якого належить ця ЕС, дорівнює або вища 10, UE повністю зарахована й студент кредитований сукупністю ECTS, що відповідають цій UE, серед яких і «компенсована» ЕС.

ЕС може бути підтверджена також «еквівалентністю». Еквівалентності надаються на початку курсу, на прохання студента, вони повинні бути еквівалентні змісту ЕС, від якої студент наполегливо просить звільнення.

Умови підтвердження UE такі: UE залікована, якщо середня оцінка ЕС, що його складає, дорівнює або вища 10. Відповідно до особливих постанов, передбачених у макеті кожного диплома, UE може бути підтвердженою також компенсацією усередині семестру. У психології UE компенсується в семестрі з умовою, щоб її середній бал дорівнював або був вищим 9. Яким би не був

спосіб затвердження, кількість кредитів, що відповідають UE, придбано.

Семестр підтверджений, як тільки всі UE, які його складають, заліковані (безпосередньо або через компенсацію однієї з них). Підтверджений семестр відповідає наданню 30 ECTS.

Введення нового ступеня «магістра» й системи ступенів LMD дозволило наблизити традиційну для Франції систему ступенів і дипломів до загальноприйнятої системи „ліцензіат – магістр – доктор”, а введення ступеня професійного ліценціата (license professionnelle) відповідає прийнятому європейськими країнами принципу про професійно орієнтований перший цикл вищої освіти. Можна чекати, що введення нової системи ступенів LMD допоможе Франції значною мірою перебороти втрати розмаїтості її вузівської системи. Система ступенів LMD також полегшила введення Європейської кредитно-трансфертної системи (ECTS), додавши новим ступеням цілком конкретний кількісний вимір: одержання ступеня «ліценціата» відповідає 180 кредитним одиницям, ступінь магістра, як наукового (Master Recherche), так і професійного профілю (Master Professionnel), додає ще 120 одиниць, відповідаючи в цілому 300 кредитним одиницям.

Таким чином, Франції вдалося досягти певних успіхів у галузі інтернаціоналізації вищої освіти. Але ще більше має бути зроблено. На своєму шляху до загального європейського освітнього простору Франція неминуче наражається на поточні фінансові складнощі національної системи освіти, що змушують вирішувати нові завдання з підвищення успішності та якості викладання за рахунок колосальної мобілізації внутрішніх резервів. Цим, зокрема, пояснюються студентські страйки восени 2003 року, спрямовані проти введення системи ступенів ліцензіат – магістр – доктор (LMD). Але, незважаючи на поточні труднощі, викладачі та вчені французьких ВНЗ у цілому позитивно оцінюють реформи освітньої системи, викликані участю Франції в Болонському процесі, оскільки вони дозволяють ще раз уважно оцінити якість навчального процесу й здійснювати підготовку фахівців, яка б відповідала міжнародному рівню. [7]

Процес переходу до єдиного європейського простору є досить складним для багатьох держав. У цій статті ми розповіли лише про загальні тенденції при прийнятті „болонських” рекомендацій в університетах дистанційної освіти Франції. Вважаємо, що ця проблема потребує ще більш поглибленого вивчення в подальшому. Звичайно, кожна нова ідея в житті людства одразу сприймається досить стримано, бо людям важко змінювати свої усталені звички. Можливо, через декілька років нам буде складно зрозуміти, як ми раніше могли навчатись за старою системою освіти, повторно складаючи більшість іспитів при переході до іншого, зокрема, іноземного університету. На нашу думку, Болонська декларація поклала початок прогресивним змінам в освітніх системах більшості країн. Упровадженню цих змін передують велика кількість досліджень учених та педагогів усього світу. Але ми оптимістично настроєні щодо можливості створення єдиного простору освіти.

Література

1. **Постанова** про ліцензіат: http://www.cpu.fr/TextesRef/Textes_Ref.asp?ld=241.
2. **Постанова** про національний диплом магістра: <http://www.cpu.fr/TextesRef/TextesRef.asp?ld=239>.
3. **Декрет** від 8 квітня 2002 про написання слова «master»: <http://www.cpu.fr/TextesRef/TextesRef.asp?ld=233>.
4. **Берлінське** Комюніке: <http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00Main_doc/030919Berlin_Communique.PDF>.
5. **Barbier René**. Le sens de l'éducation, cours en ligne de Sciences de l'éducation. – Paris: Université Paris 8. – 2001–2002. – 160 p.
6. **Інститут** дистанційного навчання Париж 8 : <https://foad.iedparis8.net>.
7. **Система** вищого образования во Франции // Обзор систем высшего образования стран ОЭСР. / Сост. Центр ОЭСР. – М. : ВШЭ, 2004 (<http://www.oecdcentre.hse.ru/>).

Dunina I.M.

Distance education in France and Bologna Process

The influence of the Bologna declaration on the distance education in France is describing in the article. The example of studying in the Institute of distance education in Paris 8.is given.

Key words: the Bologna system, distance education, the degree system “Bachelor-Master-Doctor”, the European credit-module system.

Відомості про автора

Дуніна Ірина Михайлівна – викладач Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов, аспірант. Тема дисертаційного дослідження: „Дистанційна освіта в університетах Франції у XX – початку XXI століття”.